

Oslo, 30 november 2023

Kommunal- og distriktsdepartementet

digitaliseringstrategi@kdd.dep.no

Innspill til ny nasjonal digitaliseringsstrategi

Selv om det er lett å finne forbedringspunkter er det også viktig å anerkjenne at vi har kommet langt i digitalisering i forhold til mange andre nasjoner. Integritet, tillit, godt utbygget infrastruktur og høy grunnkompetanse i anvendelse av digitale produkter/tjenester gir Norge gode forutsetninger for å skape attraktive digitale tjenester.

Høyt generelt kostnadsnivå og lav arbeidsledighet over lang tid har også vært drivende for effektivisering og automatisering av arbeidsoppgaver. Automasjon og ønske om 'sammenhengende tjenester' i virksomheters arbeidsprosesser, eller på tvers av en verdikjede har skapt en god modenhet for endring gjennom digitalisering.

Digitalisering handler om disruptjon, innovasjon i verdikjeder og å skape helt nye tjenester med betydning for forretning og samfunn. Nordsjøen har vært et laboratorium for utvikling av oljeindustrien hvor norske selskaper i 50 år har knekt nøtter, skapt banebrytende teknologi, utviklet sikkerhetsløsninger og arbeidsrutiner, skapt konsepter for samarbeid og effektivisering på tvers av verdikjede til fordel for alle parter. Med spisskompetanse og verdensledende teknologi har norsk leverandørindustri vært konkurransekraftig på det globale markedet. På samme måte bør fastlandsnorge kunne skape rammer for digital verdiskaping.

Mange ønsker at det bygges felles digitale tjenester i offentlig sektor. Dette kan gi store gevinster, men ved å løfte blikket og skape gode innovative digitale tjenester i samarbeid mellom offentlig og privat virksomhet kan dette i tillegg gi godt grunnlag for eksport, bygging av konkurransekraft og norske arbeidsplasser. Ved å skape en arena hvor gode digitale tjenester kan skapes, vil vi i felleskap kunne skape nye muligheter og et fremtidsrettet arbeidsliv. Å kun utvikle for eget internt bruk vil derimot være å forspille gode muligheter. Dette er ikke minst relevant innen regulerte tjenester hvor det er sammenfallende krav i hele Europa.

Strekk i laget

Selv om vi som nasjon ligger langt fremme, er det med et betydelig strekk i laget. Riksrevisjonens rapport om myndighetenes tilrettelegging for deling og gjenbruk av data samt Datatilsynets rapport etter brevtilsynet viser dessverre at avstanden mellom der vi er og dit vi må blir stadig større.

Samtidig står nye forordninger i kø som lavtrykk over Nordsjøen. Data Act, AI Act, Data Governance Act, Digital Operational Resilience Act, Data Services Act, NIS 2 Directive, Cyber Security Act, Digital markets act etc etc. Her hjemme er det ventet ny arkivlov med forskrift som også påvirker. Disse er alle en variasjon over temaet Data Governance. Når vi ser hvor kort vi har kommet i implementeringen av GDPR så er jeg bekymret over hvordan virksomheter skal klare å forholde seg til alle nye krav uten en helt endret tilnærming - det må operasjonaliseres.

Det er en eksplosiv utvikling i teknologi og mengde data, og det går stadig fortere. For å henge med er det viktig å kontinuerlig øke momentum og organisatorisk kapasitet. Det vil kreve at det arbeides annerledes og med mer samhandling.

Vi kan ikke være raskest med utvikling av teknologi, men bør stille krav på hastighet i operasjonalisering – i evne til å benytte teknologien i tjenesteproduksjonen. I tillegg må det stilles krav til avvikling av bruk av teknologi som ikke lenger er aktuell eller som ikke møter nødvendige krav til sikkerhet, personvern eller interoperabilitet. For at dette skal ha en effekt må det defineres rapporteringsrutiner, for eksempel som en del av rapportering av kvartals- eller årsregnskap. Dette vil også gi et viktig insentiv til leverandørindustrien om å holde seg ajour på løpende lovkrav da alternativet fort vil være bortfall av kunder.

Personvern

Det nærmer seg 8 år siden GDPR ble besluttet. Forordningens definisjon av «personopplysninger» og «behandling» sett i sammenheng med personvernprinsippene er gjennomgripende for enhver virksomhet. Samtidig er etterlevelse et fundament for deling av data, innovasjon og verdiskaping på tvers i Europa. Og, det er viktig å påpeke at GDPR i seg selv ikke legger begrensninger på innovasjon og digitalisering, men det fordrer at prosjekter gjøres på rett måte.

Selv etter 8 år er det mange som sliter med forståelsen og det er begrenset med kompetanse i mange virksomheter. Ofte håndteres personvern av en fagspesialist som en skyggeaktivitet/vurdering frikoblet fra forretningsprosessene. Det gjør at det kan være et stort gap i faktisk etterlevelse som ikke fanges opp av verken fagperson eller ledelsen. Operasjonelt personvern kan det ikke være frikoblet fra forretningsprosessene.

Betydningen av personvern er fundamental, også for å realisere gevinstene ved digitalisering. For å sette det på spissen; om etterlevelse av GDPR ikke kan påvises, må aktiviteten avsluttes eller endres og grunnlaget for gevinstene kan bli borte. Derfor bør det være enkelt å koble dette til forretningsprosessene.

Mens mange sliter med forståelsen rundt personvern har de fleste en god underliggende forståelse av økonomi. Ved å bruke økonomi som en parallell er det enklere å forklare personvern. Samtidig bør virksomheter bygge personvernspørsmål og vurderinger inn i de ordinære prosessene for virksomhetsstyring fremfor å ha egne internkontroll rutiner. På samme måte som resultatansvaret i en virksomhet ikke ligger på regnskapskontoret, må resultatansvaret for personvernet også ligge i linjen.

Rapportering og presisjon

Sammenligning med økonomi er veldig relevant. Personopplysninger er en valuta, på lik linje som kroner og øre. Samtidig er personopplysninger mye mer sårbare enn kroner og øre - dersom noe går galt, kan det være irreversibelt, mens kroner og øre som oftest kan erstattes. Da er det rart at det er slik ubalanse i oppfølgingen. For, mens vi har en hærske av kontrollere og revisorer innen økonomi, med regnskapsføring, avstemming og rapportering med to desimaler for kroner og øre er det veldig begrenset oppfølging rundt personopplysninger. Da er det kanskje ikke så rart at vi også henger etter.

Som en del av digitaliseringsstrategien håper jeg det også defineres et regime for rapportering av nøkkeltall, gjerne koblet inn mot økonomirapporteringen for å sikre koblingen med forretningsprosessene. Jeg deltar gjerne med innspill på relevante nøkkeltall.

Kroner og øre er ikke lenger bare sedler og mynter, men for det meste er det ren data. Hvordan vi styrer økonomien kan gjerne være til inspirasjon for oppfølging av personopplysninger eller annen verdifull data. Økonomi er alltid en del av beslutningsgrunnlag. Det er tydelige kontroller med delegerte rettigheter, løpende rapportering, planlegging og tiltaksplaner ved avvik. Det er begrensninger på hvem som kan åpne bankkontoer, på hvem som kan bestemme over hvordan penger skal brukes og hvilke fremtidige forpliktelser en virksomhet påtar seg. Vi har løsninger og systemer som gjør det mulig å følge økonomiske data med 2 desimaler på tvers av virksomheter og landegrenser. Det er en høy grad av datakvalitet og presisjon med tydelige krav til intern og ekstern rapportering. Når det går greit innen økonomi, hvorfor burde det ikke være mulig også innen personopplysninger eller andre viktige data?

Helhetlig tilnærming til data governance

Mange virksomheter jobber i silo og ikke tverrfaglig. Dette skaper ofte fragmentert og inkonsistent informasjon. Datakvalitet og mulighet for gjenbruk kan bedres ved å inkludere informasjonsforvaltning, dokumentasjonsforvaltning (arkiv), informasjonssikkerhet og personvern i beslutningsprosesser ved iverksettelse av nye tiltak. Dette bygger også oppunder prinsippene om innebygd personvern og arkiv. Ved å knytte dette til forretningsprosesser vil man også bygge bro til ledelsen.

Mange peker på gevinstene ved at f eks alle kommuner bruker samme løsning. Et alternativ er å sikre at de løsninger som velges er strukturert slik at det er enkelt å utveksle data f eks. ved bruk av enhetlig vokabular som CPSV-AP-NO, DCAT-NO eller DPV (Data Privacy Vocabulary) samt anerkjente metoder for integrering og autentisering.

Dette bør det stilles krav til i den nye digitaliseringsstrategien.

Samarbeid med andre autoriteter

Data er en viktig, dyrbar og sårbar ressurs. Feilaktig bruk og manglende beskyttelse kan få store konsekvenser for tjenesteleveranser og økonomi. Økonomi er også ledelsens språk, så synliggjøring av eksponering vil også bidra til rett prioritering.

Den internasjonale revisjonsstandarden ISA250 Vurdering av lover og forskrifter ved revisjon av regnskaper peker på at: I tillegg til lover og forskrifter som kan ha en direkte betydning for fastsettelsen av vesentlige beløp og tilleggsopplysninger i regnskapet (for eksempel skatte- og pensjonslovgivning og forskrifter), har revisor også ansvar når det gjelder andre lover og forskrifter som ikke har en direkte betydning for fastsettelsen av vesentlige beløp og tilleggsopplysninger i regnskapet, men **der etterlevelse med disse er viktige for driften i enheten, for enhetens mulighet for fortsatt drift eller for å unngå vesentlige straffegebyr**. Dette gir et godt grunnlag for at revisorene skal kunne følge opp digitalisering og bruk av teknologi i forretningsprosessene. En slik oppfølging vil løfte fokus hos ledere, styrer og investorer.

Sertifisering av digitale tjenester

I de fleste regulerte bransjer stilles det krav til produkter og tjenester før de kan lanseres i markedet. Mat, medisiner, medisinsk utstyr, biler, elektronikk etc må alle gjennom til dels tøffe testregimer. Det betyr ikke at det er mindre innovasjon, men at testingen er en del av prosessen før lansering. I CE merking er det også slik at når komponenter som er CE merket settes sammen, må den samlede løsningen også CE merkes for å slippes i markedet. For programvare og digitalisering er dette fraværende, til tross for mulige store konsekvenser. For å ivareta seriøse aktører bør det legges til rette for testing/validering av produkter/tjenester og publisering av disse. Dette vil gjøre det vesentlig enklere for virksomhetene som benytter produktene å gjøre sine vurderinger. Det vil også sikre at ikke alle som skal bruke tjenestene trenger å gjøre det samme grunnleggende arbeidet.

Markedsplassen for skytjenester hos DFØ er en mulig start for dette. Om man i tillegg hadde samarbeidet med Revisorforeningen om utstedelse/utarbeidelse av ISAE 3000 rapport for alle som leverer digitale tjenester, tilsvarende hva Datatilsynet i Danmark har gjort, og hvor offentlige myndigheter krever rapporten for å benytte tjenestene, så ville man kunne løfte kvalitet på digitale tjenester raskt. Det ville også kunne bidra til raskere å utvikle eldre tjenester som ikke tilfredsstillt kravene.

Stans i bruk av digitale løsninger som ikke tilfredsstillt krav til sikkerhet og personvern.

På samme måte som Mattilsynet kan stenge restauranter med dårlig mat hygiene, bør Datatilsynet styrkes for mer effektivt å settes i stand til å stanse digitale løsninger som ikke har tilfredsstillende data hygiene. GDPR åpner for beordring av midlertidig eller permanent stans i behandling. Ved å benytte dette vil oppmerksomheten rundt kvalitetssikring av behandlinger løftes og igjen knyttet til forretningsrisiko med tilsvarende fokus fra ledelsen.

Vi har mange store utfordringer å løse i årene fremover. Bruk av digitale løsninger er i kjernen av dette. Derfor er det viktig at vi som samfunn bygger kapasitet til å håndtere dette effektivt og da må vi jobbe smart.

Etter å ha jobbet som finansdirektør i store internasjonale konsern i 20 år hoppet jeg av i 2013 og investerte inn i en enkel online booking plattform i Sverige hvor private klinikker kunne publisere ledige legetimer og forsikringsselskap kunne booke. Vi brukte Normen som inspirasjonskilde for å bedre sikkerheten og utvidet samtidig funksjonaliteten til en full samhandlingsplattform for å følge en pasient i et helt forløp fra første booking til siste faktura. Løsningen er i dag i bruk av ca 1300 sykehus og klinikker, 30 forsikringsselskap og deres pasienter. Løsningen er integrert med journalsystemer og økonomisystemer for effektiv utveksling av informasjon. I 2016 så jeg hvordan løsningen traff inn i de fleste artikler i GDPR og solgte meg ut med deler av kodebasen som vederlag for aksjene. Siden den gang har vi tilpasset løsningen inn mot behov i kommunal sektor for effektiv deling og gjenbruk av data. I dette arbeidet har jeg sett hvor stort behov kommunene har for et effektivt verktøy, men hvor manglende krav til rapportering har gjort det vanskelig for fagpersoner å få gjennomslag for sine behov hos ledelsen.

Christian Butenschøn, Daglig leder Iconfirm, mob 41040123